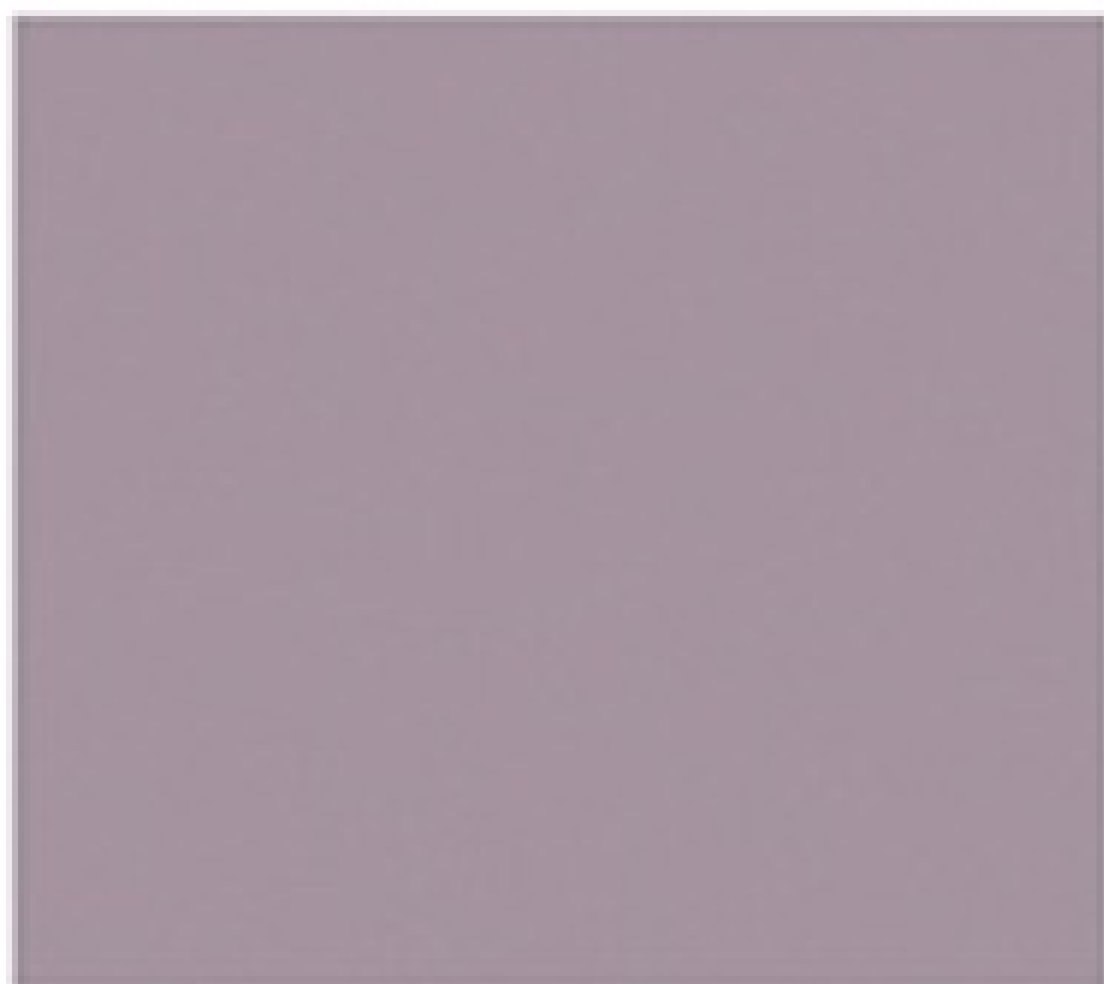

گذری بر شیوه‌های تبلیغی پیامبران اولوالعزم در قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

گذری بر شیوه های تبلیغی پیامبران اولوالعزم در قرآن

نویسنده:

فاطمه شریفی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

گذری بر شیوه های تبلیغی پیامبران اولوالعزم در قرآن

مشخصات کتاب

گذری بر شیوه های تبلیغی پیامبران اولوالعزم در قرآن

کد: ۸۶۴

نویسنده: فاطمه شریفی

ناشر و تهیه کننده: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

لیتوگرافی: سروش مهر

چاپ : برهان

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۷۵۰

بهاء: ۹۰۰ تومان

نشانی: قم، بلوار امین، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پست الکترونیکی: Email: IRC@IRIB.COM

تلفن: ۲۹۳۵۸۰۳ و ۲۹۱۰۶۰۲ نمابر: ۲۹۳۳۸۹۲

شابک: ۸-۸۲-۷۸۰۸-۹۶۴\۸-۸۲-۷۸۰۸-۹۶۴ :ISBN

ص: ۱

دیباچه

دیباچه

در این نوشتار بررسی مسئله حجاب و نقش تلویزیون (سیما) در این زمینه مورد توجه بوده است به این منظور ابتدا اهمیت نقش رسانه های جمعی به ویژه تلویزیون و ضرورت پرداختن سیما به حجاب و عفاف بیان شده، سپس ضمن تبیین مفاهیم کلیدی، جایگاه حجاب در فرهنگ اسلامی و تاریخچه ورود برهنگی به سینما، کارکردهای سیما درخصوص حجاب و عفاف و نیز عملکرد سیما درباره حجاب و عفاف مورد بررسی قرار گرفته و در پایان راهکارهایی درباره فرهنگ سازی در زمینه حجاب و عفاف توسط سیما ارائه شده است.

از تلاش های بی شایبه جناب آقای دکتر محمد سلیمی و واحد پژوهش خواهران در فراهم سازی این نوشتار قدردانی می شود و امید می رود به نحو شایسته ای مورد استفاده قرار گیرد.

انه ولی التوفیق

اداره کل پژوهش مرکز پژوهش های اسلامی

با همکاری دفتر امور زنان و خانواده سازمان صدا و سیما

طلیعه سخن

طلیعه سخن

در دو دهه اخیر، مسئله حجاب و عفاف همواره یکی از معضلات مهم فرهنگی اجتماعی جامعه بوده که مورد توجه صاحب نظران، کارشناسان و مسئولان دستگاه های فرهنگی جامعه قرار گرفته است. در این میان، وسایل ارتباط جمعی از جمله رسانه های دیداری، شنیداری (داخلی و خارجی) مطبوعات و... نقش غیرقابل انکاری در ترویج فرهنگ حجاب و عفاف یا تضعیف و محدودیت آن در سطح جامعه داشته اند.

نظر به اینکه از رسالت های انقلاب و دستگاه های فرهنگی تبلیغی جامعه از جمله سیما، گسترش و تقویت حجاب و عفاف بوده است، اکنون این سؤال مطرح می شود که با توجه به پیچید گی ها و ظرافت های این ابزار هنری، وظایف و مسئولیت های سیما به عنوان یک نهاد فرهنگ ساز درباره فرهنگ ترویج حجاب و عفاف و مقابله با بدحجابی چیست؟ و راهکارهای اجرای آن وظایف کدامند؟ در این نوشتار برآنیم تا ضمن بررسی عملکرد سیمای ج.ا.ا، برای پاسخگویی به این سؤال راهکارهای مناسب ترویج فرهنگ عفاف و حجاب را بیان کنیم.

فصل اول: رسانه جمعی تلویزیون و حجاب

اشاره

فصل اول: رسانه جمعی تلویزیون و حجاب

زیر فصل ها

اهمیت رسانه های جمعی به ویژه تلویزیون در فرهنگ سازی

اهمیت نقش تلویزیون در ایران

اهمیت حجاب و عفاف و ضرورت اهتمام سیما به آن

اهمیت رسانه های جمعی به ویژه تلویزیون در فرهنگ سازی

اهمیت رسانه های جمعی به ویژه تلویزیون در فرهنگ سازی

در جهان امروز وسایل ارتباط جمعی مانند روزنامه، رادیو، تلویزیون و سینما و جدیدا اینترنت با انتقال اطلاعات، شکل دهی و مبادله افکار عمومی در توسعه و تغییر فرهنگ و تمدن بشری نقش بزرگی را ایفا می کنند به طوری که کمتر حادثه و جریان مهم اجتماعی را می توان یافت که رسانه ها در پیدایش و شکل گیری آن هیچ نقشی ایفا نکرده یا حداقل در گسترش، نشر یا کنترل آن سهمی نداشته باشند.

برلسون «Berel son» و جان ویتس «Jan witz» درباره تأثیرات وسایل ارتباط جمعی می نویسند:

اثرات وسایل ارتباط جمعی بسیار وسیع و گوناگون می باشد. این اثرات ممکن است در درازمدت و یا در کوتاه مدت بروز نماید. ممکن است قوی یا ضعیف باشد. این اثرات ممکن است از جنبه های مختلفی که در محتوای ارتباطات وجود دارد، نشأت گیرد. ممکن است روانی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی باشد و همچنین احتمال دارد بر روی عقاید، ارزش ها، مهارت ها، سلیقه ها و رفتارهای ظاهری تأثیر بگذارند.(۱)

در بین وسایل ارتباط جمعی، تلویزیون به دلیل گیرایی و جذابیت های خاص خود نقش و سهم بیشتری در انتقال الگوهای رفتاری

۱- کاظم معتمدنژاد، وسایل ارتباط جمعی، تهران، دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۵۵، ص ۳۱.

و فرهنگ سازی دارد و از آنجا که مخاطبین تلویزیون گروه معدودی نیستند و تمامی گروه های سنّی، مخاطب پیام های تلویزیون قرار می گیرند، این رسانه در سطح بسیار کلان و بر کل جامعه اثر می گذارد. علاوه بر این سهولت استفاده از تلویزیون و تنوع برنامه های آن، اهمیتش را دوچندان می کند.

مک لوهان معتقد است تلویزیون ضمن آنکه همه مزایای وسایل دیگر را دربردارد با افزودن تصویر، قدرت نفوذ فوق العاده ای به دست آورده است. او بر این باور است که تلویزیون قادر است نه تنها در یک کشور بلکه در سراسر یک منطقه حتی در یک قاره، جوی احساس برانگیز پدید آورد.(۱)

علاوه بر این تلویزیون چه به لحاظ آثار نمایشی و چه ازنظر ایجاد محبوبیت برای بازیگرانی که پس از ستاره شدن نه تنها آثار هنری آنان بلکه اعتقادات، ذهنیت و رفتار فردیشان برای قشر وسیعی از مخاطبان به ویژه نوجوانان و جوانان الگوساز است، حائز اهمیت می باشد.

اهمیت نقش تلویزیون در ایران

اهمیت نقش تلویزیون در ایران

در کشور ما ایران فاکتورهایی همچون: حجم بالای تماشای تلویزیون، افزایش کمی شبکه های تلویزیونی، راه یافتن تلویزیون به دورترین و محروم ترین مناطق، افزایش تعداد مخاطبان، غلبه عواطف و احساسات در خلقیات مردم ایران و از همه مهم تر سرپرستی و نظارت ولایت فقیه بر صدا و سیما سبب شده مردم، سیما را سخنگوی حکومت اسلامی

۱- ر.ک: حمید صبری، آشنایی با دانش ارتباطات، چاپ اول، ص ۹۰.

بداننـد و اعتماد عمومی به رسانه ملی به ویژه تلویزیون بیشتر جلب شـده و زمینه برای اثرگـذاری رسانه ها بر حوادث فرهنگی، اجتماعی مساعدتر و میزان اثرپذیری افکار عمومی از پیام های مستقیم یا غیرمستقیم آن فراهم تر شود.

نکته مهم دیگر این است که در جـامعه مـا، بیش از اکثر جوامع دیگر، از این رسانه انتظار می رود که به مسائل تربیتی فرهنگی توجه کند.

امام خمینی رحمه الله در این زمینه می فرماید: «اهمیت رادیو و تلویزیون بیشتر از همه [وسایل ارتباط جمعی]است این دسـتگاه ها، دسـتگاه های تربیتی هسـتند. باید تمام اقشار ملت با این دستگاه ها تربیت شوند. دانشگاه ها، دانشکده های موضعی هستند. این یک دانشگاه عمومی است یعنی دانشگاهی است که در تمام سطح کشور گسترده است».(۱)

اهمیت حجاب و عفاف و ضرورت اهتمام سیما به آن

اهمیت حجاب و عفاف و ضرورت اهتمام سیما به آن

عفـاف و پاکـدامنی از بـارزترین نشانه های حیات و سـلامت جامعه اسـلامی است. حجاب اسـلامی نیز یکی از مهم ترین وجه های تمایز آشـکار میان جوامع اسـلامی و غیراسـلامی به شمار می رود. در پرتو رعایت حجاب و ملزم بودن به عفاف است که شخصـیت انسانی زن حفظ شـده و زمینه برای رشـد و تکامل زن و مرد در عرصه های مختلف فراهم می شود. در پرتو حجاب است که پیوندها و علائق خانوادگی استحکام و تداوم یافته، امنیت و آرامش روانی به وجود می آید و حضور سالم و کارآمد زنان که تشکیل دهنده بخش عظیمی از نیروهای فعال

۱- صحیفه نور، ج ۵، ص ۲۰۳.

جامعه هستند در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ضمانت می شود.

بسیاری از محققان یکی از ریشه های مهم مشکلات و نابسامانی های جوامع را فقدان یا ضعف حیا و عفاف می دانند و در یک نگاه کلی می توان از اساسی ترین علل فساد جوامع و انحراف از خط اصیل و ناب انبیاء الهی را فراموش کردن عبادات و پیروی از شهوات که هر دو با بی بندوباری جنسی مستقیما ارتباط دارد، نام برد.

خداوند متعال در قرآن کریم در سوره مریم پس از اشاره ای مختصر به سرگذشت برخی از پیامبران بزرگ الهی و پیروان صالح آنان و ستایش عملکرد و رویه آنها، علت انحراف اقوام بعدی آنها را این گونه بیان می فرماید:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضاعُوا الصَّلاهَ وَ اتَّبَعُوا الشَّهَواتِ فَسَوْفَ یَلْقَوْنَ غَیًّا.(۱)

آن گاه پس از آنان جانشینانی به جای ماندند که نماز را تباه ساخته و از هوس ها پیروی کردند و به زودی سزای گمراهی خود را خواهند دید.

با مرور بر سرگذشت اقوام و تمدن های گذشته نیز درمی یابیم که اقوامی که از دین خدا و پیامبرشان اطاعت نکردند و غرق در شهوات و فساد اخلاقی و جنسی بودند، همواره محکوم به هلاکت و نابودی هستند. نمونه روشن آن، قوم لوط می باشد که طبق بیان قرآن کریم در آیه ۳۴ سوره عنکبوت و آیه ۵۸ سوره نمل به جهت داشتن فساد جنسی با نزول عذابی سهمگین از سوی خداوند به نابودی رسیدند همچنین به

۱- مریم: ۱۵.

گواهی تاریخ یکی از عوامل مؤثر در افول حکومت مسلمانان در اندلس نیز رواج می گساری، زن بارگی و خریداری کنیزکان آوازه خوان و در یک کلام رواج بی بندوباری جنسی و به فراموشی سپرده شدن ارزش های اسلامی همچون حجاب، حیا و... از سوی فاتحان این سرزمین بود.(۱)

همچنین با دقت در کیفیت وقوع بسیاری از جرائم و بزهکاری ها در جامعه همچون قتل، جنایت، دزدی و... این نکته به خوبی آشکار می شود که بسیاری از این جرائم در عدم مراعات حریم ها و بی بندوباری در روابط زن و مرد ریشه دارد.

با توجه به اهمیت و حساسیت مسئله حجاب و عفاف در جامعه اسلامی باید تمامی ابزارها و امکانات در جهت فرهنگ سازی در این زمینه به کار گرفته شود که در عصر حاضر یکی از بهترین و مؤثرترین ابزارها تلویزیون است.

توان و ظرفیت بالای تلویزیون در جهت تعمیق فرهنگ حجاب و عفاف و جهت دهی به افکار عمومی، وظیفه دست اندرکاران و مسئولان این رسانه تصویری را بسیار سنگین و خطیر کرده، سیاست گذاری های کلان مدیریتی، برنامه ریزی های صحیح و عزم یکپارچه اصحاب رسانه را می طلبد.

۱- علی اکبر ولایتی، فرهنگ و تمدن اسلامی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴، ص ۱۴۶.

فصل دوم: حجاب در فرهنگ اسلامی

اشاره

فصل دوم: حجاب در فرهنگ اسلامی

زیر فصل ها

حجاب چیست؟

عفاف

حیا

رابطه حیا، عفاف، حجاب

رابطه حجاب و فرهنگ اسلامی

نگاهی به تاریخچه ورود سکس و برهنگی به سینما

حجاب چیست؟

حجاب چیست؟

ابتدا بایـد معلوم شود منظور از حجـاب چیست؟ و حـدود و ابعـاد مختلف آن کـدام است؟ تـا در مبـاحث بعـد جهت گیری و چارچوب مطالب روشن و مشخص باشد.

ماده حجب در لغت به معنای «أَلْمَنْعُ مِنَ الْوُصُولِ» یعنی ممانعت از رسـیدن به چیزی آمـده است.(۱) درباره این واژه گفته شده کـه حجب و حجـاب هر دو مصـدر و به معنـای پنهـان کردن و منع از داخـل شـدن است.(۲) آیـه شـریفه: «وَ مِنْ بَیْنِنـا وَ بَیْنِکَ حِجابٌ؛ و میان ما و تو پرده ای است.»(۳) شاهد بر این مدعاست.

استعمال کلمه حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتا جدید است. «در قدیم و مخصوصا در اصطلاح فقهاء کلمه ستر کـه بـه معنی پوشـش است، به کـار می رفته است».(۴) «واژه حجـاب گرچه در لغت به معنـای پرده و حایـل استعمال شـده اما امروزه به طور مسلم و یقینی فقط به معنای پوشش مخصوص زنان به کار می رود».(۵) در میزان پوشش زنان،

۱- ابوالقاسم الحسین، الراغب الاصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، دفتر نشر الکتاب، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ه . ق، ص ۱۰۸.

۲- علی اکبر قرشی، قاموس قرآن، دارالکتب الاسلامیه، بهار ۱۳۷۸، چاپ هشتم ، ج ۲، ص ۱۰۳.

۳- فصلت: ۵.

۴- مرتضی مطهری، مسئله حجاب، چاپ ۴۵، انتشارات صدرا، ۱۳۷۵، ص۶۲ .

۵- همان، ص ۶۲ .

بیشتر رساله های عملیه حد واجب آن را پوشانیدن تمام بدن به جز قرص صورت و دو دست از مچ به پایین، می دانند و روشن است که این حکم فقهی کمترین حد و مرز وجوب حجاب فردی را بیان می کند و با نگرشی وسیع تر و بررسی آموزه های اجتماعی اخلاقی اسلام و نیز با توجه به تأکید اسلام بر مسئله عفاف و حیا و حفظ حریم بین زن و مرد نامحرم باید اصل عدم تبرج را که یک اصل مهم قرآنی است به آن افزود.(۱) همان گونه که استاد مطهری خاطرنشان ساخته است: «پوشش و حجاب زن در اسلام این است که زن در معاشرت با مردان خود را بپوشاند و به جلوه گری و خودنمایی نپردازد».(۲)

بنابراین مقصود از حجاب اسلامی، آن نوع پوششی است که دارای این دو ویژگی باشد:

۱. حدود شرعی پوشش در آن رعایت شده باشد، به گونه ای که طبق دستور قرآن کریم زیبایی های بدن زن آشکار نشود.(۳) بنابراین لباس های تنگ و چسبان که اندام زن در آن به خوبی نمایان است با وجود اینکه در

۱- تبرج در لغت به معنای به جلوه درآوردن و زیبایی خود را نشان دادن است. ر.ک: آذرتاش آذرنوش، فرهنگ معاصر عربی به فارسی، نشر نی، چاپ اول، ۱۳۷۹، ص ۳۲. رجوع شود به قرآن کریم، سوره احزاب: ۳۳.

۲- مسئله حجاب، صص ۸۰ و ۷۹.

۳- قرآن کریم در سوره نور آیه ۳۴، خطاب به زنان مسلمان می فرماید: «لایُبْدینَ زِینَتَهُنَّ؛ زینت هایشان را آشکار نسازند». مفسران مصداق زینت در آیه شریفه را بدن زن می دانند که وجه و کفین از پوشاندن استثناء شده است. ر.ک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تابستان ۱۳۶۹، چاپ هشتم، ج ۱۴، ص ۴۳۹.

ظاهر امر بدن او را پوشانده ولی چون شکل و حجم اندام را نمایان می سازد نمی تواند حجاب و پوشش اسلامی تلقی شود.

۲. با خودنمایی و جلب نظر نامحرمان همراه نباشد.

عفاف

عفاف

از مفـاهیم مرتبط با حجاب، واژه عفاف است. در مورد عفاف گفته شـده: «حالت نفسانی است که انسان را از غلبه شـهوت باز دارد.»(۱) این واژه در قرآن به معنای «خودنگهداری» یا «خویشتن داری» آمده است:

وَ لْيَسْتَعْفِفِ الَّذينَ لا يَجِدُونَ نِكاحًا(۲)

و کسانی که [وسیله] زناشویی نمی یابند باید عفت ورزند... .

خودنگهداری هم در مورد گرایش های شـهوانی صدق می کند. مانند آنچه در آیه شریفه فوق آمده و هم در مورد مال حرام یا شبهه ناک مانند در آیه شریفه که می فرماید:

وَ مَنْ كانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ؛(۳)

آن کس که توانگر است از خوردن مال یتیمی که تحت سرپرستی اوست خودداری ورزد.

بنـابراین دایره معنـای عفـاف گسترده است، امـا مصـداق روشن عفـاف در تعامل میان زن و مرد مطرح می شود و منظور از آن داشـتن حجاب اسلامی، مهار کردن نگاه و پرهیز از خودنمایی در برابر نامحرمان و ارتباط جنسی با آنان است و این اختصاص به زنان ندارد، بلکه امری ص: ۱۲

۱- قاموس قرآن، ج ۵، ص ۱۸.

۲- نور: ۳۳.

۳- نساء: ۶ .

درونی است که شامل مردان هم می شود. البته چون زنان مظهر زیبایی، جمال و جاذبه هستند، حفظ عفت از آنان بیشتر انتظار می رود. عفت در این معنا دارای درجاتی است که پایین ترین مرحله آن پرهیز از روابط نامشروع جنسی است، یعنی فرد هنجارهای مربوط به نیاز جنسی خود را رعایت کند. درجات بالاتر عفت آن است که به نامحرم به قصد لذت نگاه نکرده و احتیاطا بدون قصد لذت هم نگاه نکند یا در مقابل نامحرم هیچ گونه خودنمایی نکند یا بیش از ضرورت به گفت و گو نپردازد.(۱) و در مراحل بالاتر عفت این است که حتی فکر گناه هم نکند و تمایلات قلبی خود را از گناه حفظ کند. بنابراین نداشتن پوشش اسلامی در مقابل نامحرم هم درجه ای از بی عفتی است که خود می تواند مقدمه یا زمینه ای برای افزایش آن گردد.

حیا

حیا

مفهوم حیا نیز که ارتباط تنگاتنگی با حجاب و عفاف دارد. در لغت به معنای شرم، خجالت کشیدن و ترک کردن چیزی از ترس ملامت دیگران است.(۲) این واژه در فارسی معادل شرم و آزرم آورده شده است.(۳) حضرت علی علیه السلام در توضیح حیا می فرمایند: «شرم و حیا، جامه ای است دربرگیرنده و حجابی است بازدارنده (از گناه) و پوششی است نگاه دارنده از بدی ها. حیا گوهری است همراه با دین، برانگیزنده مهر و محبت و چشمی است مراقب و از بین برنده فساد و تباهی

۱- ر.ک: رساله های علمیه.

۲- معلوف، لویس، المنجد، ترجمه محمد بندرریگی، ج ۲، ص ۳۵۵.

۳- علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۸، ص ۸۴۳؛ قاموس قرآن، ج ۵، ص ۲۱۵.

و بازدارنده از فحشا و زشتی ها».(۱)

هنگـامی که ملکه حیا در نفس انسان راسـخ شود در پی آن مهارت پاکـدامنی و دوری از گناه در فرد به وجود می آیـد و فرد می تواند برای عدم بروز هیجان و احساس خاص خود در برابر نامحرم، نوعی کنترل ارادی بر رفتارش داشته باشد.

رابطه حیا، عفاف، حجاب

رابطه حیا، عفاف، حجاب

معمولاً هنگامی که سـخن از حجاب به میان می آید، آنچه بی درنگ به اذهان خطور می کند پوشـش و نوع آن است و کمتر به حقیقت و روح حجـاب و نیز ریشه هـا و مراحل شـکوفایی آن پرداخته می شود، حال آنکه برای یافتن راهکارهای مناسب و عملیـاتی کردن ترویـج فرهنـگ حجـاب لاـزم است به لاـیه هـای زیرین آن نیز توجه کرد به عنوان مثال، حیا به عنوان یکی از ریشه های پـذیرش حجاب و مقیـد شدن به آن محسوب می شود. چرا که «انگیزه حقیقی گرایش زن به حجاب احساس فطری یا غریزی شـرم و حیا می باشد. شـرم و حیا در زن نسبت به بیگانگان مانند غیرت در مرد امری فطری است به عبارت دیگر حیا درک و شـعور فطری و الهـام درونی زن به حفـظ خود، از دسـتبرد نااهلاـن برای حفـظ ارتقای ارزش وجودی خویش است به همین لحـاظ وقـتی این احسـاس را از دست می دهـد در محیـط نـاامن اجتمـاع هم کشـف حجـاب می کنـد و به عکس وقـتی احساس شرم و حیا در او زنده است در محیطی که امنیت

۱- سیداصـغر نـاظم زاده قمی، جلوه هـای حکمت گزیـده موضوعی کلمـات امیرالمؤمنین علیه السـلام، دفتر نشـر الهادی، پاییز ۱۳۷۳، چاپ اول، صص ۱۹۹ ـ ۲۰۰ .

کامل هم وجود دارد باز هم متمایل به پوشاندن خویش است».(۱)

بنابراین برای ترویج حجاب نباید از ترویج حیا غافل شد. «هنگامی که ملکه حیا در جامعه ای در قلب مردم رسوخ کرد در پی آن عفاف و خودنگهداری درونی ایجاد می شود و سپس ثمره های عفاف یعنی حفظ حریم ها و حدود، آشکار می شود. در این هنگام است که می توان شاهد فرهنگ عفاف و حجاب و پوشش صحیح بود. در واقع زمانی می توان حجاب حقیقی و پایدار را در جامعه مشاهده نمود که شالوده های آن یعنی حیا و عفاف به خوبی استوار شده باشد. در واقع ارتباط بین این سه ارتباطی متوالی است نه متوازی یعنی هر سطح از پایین به بالا پیش نیاز و مقدمه ایجاد سطح بعدی است».(۲)

بنابراین هنگامی که تلاش های رسانه ای برای گسترش حجاب و عفاف صورت می گیرد بایستی این نکته را به خاطر داشت که حجاب جنبه عینی و نمود بارز حیا و عفاف به شمار می آید. و جهت ایجاد فرهنگ حجاب و پوشش صحیح، باید همراه آن بلکه قبل از آن فرهنگ حیا را ایجاد نمود سپس برای ترویج و توسعه عفاف برنامه ریزی کرد تا زمینه برای گسترش حجاب مساعدتر شود.

رابطه حجاب و فرهنگ اسلامی

رابطه حجاب و فرهنگ اسلامی

مسئله لباس و شکل نوع آن، امری ساده و سطحی نیست که آن را بتوان صرفا محصول سلیقه افراد دانست، بلکه لباس یک محصول

۱- سیدمجتبی هاشمی رکاوندی، مقدمه ای بر روان شناسی زن، قم، انتشارات شفق، ۱۳۶۸، ص ۲۲۱.
۲- ناهید طیبی، مقاله «هرم عفاف از حیا تا حجاب» نشریه پیام زن، سال ۱۵، ش ۵، مرداد ۱۳۸۵، صص ۱۳ _ ۱۰.

فرهنگی است که انسان دانسته یا ندانسته با آن اعلام می کند که از کدام فرهنگ تبعیت می کند و به کدامین ارزش ها و اعتقادات پای بند است. در فرهنگ و تفکر اسلامی برخلاف فرهنگ غرب که معنویت را فرع و در حاشیه زندگی مادی انسان می داند انسان موجودی است که تعالی معنوی کمال مطلوب و غایت زندگی اوست و جسم خاکی و دنیای مادی او زمینه ها و مقدمات این تعالی است. غریزه جنسی نیز یکی از غرایز خدادادی انسان در زندگی است و اسلام هیچ گاه بهره مندی از این غریزه را خلاف روحانیت و معنویت ندانسته است ولی محدودیت ها و به بیان بهتر تنظیماتی که در شریعت اسلام نسبت به غریزه جنسی وضع شده فقط برای حفظ آن از زیاده روی و خروج از تعادل است. بنابراین در چنین بینشی، دیگر تن و بدن مادی انسان، تنها بخش وجودی انسان نیست که با آن به خودنمایی و جلب نظر دیگران بپردازد یا با چشم چرانی و زیر پا گذاشتن حریم های اخلاقی غرق در لذات شهوانی شده و در پایان نیز با مرگ فانی شود، بلکه انسان رو به سوی خدا و کمال مطلق دارد و باید تمامی قوای خویش از جمله قوای جسمی و جنسی را به گونه ای تنظیم و کنترل کرده و از آن بهره گیرد تا هر چه بیشتر خود را به تکامل روحی و معنوی برساند. بنابراین انسان لباس می پوشد تا به وسیله آن خود را بپوشاند و از گناهان مصون بماند تا بتواند روح خود را پرورش دهد و مصداق مقام خلیفه الله باشد در اینجا لباس برای انسان یک حریم است و کرامت او را حفظ می کند. قرآن

کریم نیز بعد از اشاره به حفظ بدن توسط لباس می فرماید: «لباس تقوا بهترین لباس برای شماست.»(۱) در سخنان معصومین علیهم السلامهم بیشتر از آنکه بر زیبایی های ظاهری لباس و پوشش تأکید شود بر فضایلی همچون حیا، عفاف و ورع از گناه سفارش شده است. علی علیه السلام می فرمایند: «احسن الباس الورع(۲) بهترین لباس پرهیز از گناه است.» بنابراین پوشش در فرهنگ اسلامی دارای اهمیت و تقدس خاصی است و ضوابط و احکام خاصی نیز برای آن وضع شده که تفصیل آن در کتب فقهی موجود است.

نگاهی به تاریخچه ورود سکس و برهنگی به سینما

نگاهی به تاریخچه ورود سکس و برهنگی به سینما

بررسی های تاریخی نشانگر این است که پیشینه رواج برهنگی و سکس در سینما به دوره رنسانس بر می گردد. با شکل گرفتن رنسانس در اروپا و فراگیر شدن آن در نقاط مختلف و صنعتی شدن آن و به وجود آمدن ارتباطات و وسایل پیشرفته، حیا، عفت، پوشش، پاکدامنی، پارسایی و... اندک اندک از جامعه انسانی فاصله گرفت تا اینکه برهنگی در جامعه رواج یافت. این تحول سبب جدایی انسان غربی از ارزش های خدایی و معنوی شد و در بسیاری از شئون زندگی انسان مغرب زمین انعکاس پیدا کرد. البته در اینجا مجالی برای پرداختن به علل و ریشه های سیاسی، اجتماعی یا اقتصادی این تحول فرهنگی در غرب نیست، اما

۱- اعراف: ۲۶: یا بَنی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنا عَلَیْکُمْ لِباسًا یُواری سَوْآتِکُمْ وَ ریشًا وَ لِباسُ التَّقْوی ذلِکَ خَیْرٌ... .

۲- عبدالواحد بن محمد آمدی، غررالحکم و دررالکلم، تصنیف: مصطفی و حسین درایتی، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، قم، ۱۳۷۸، ص ۲۷۰.

آنچه مـدنظر و حائز اهمیت است این است که به دنبال رنسانس سبک تازه ای در ادبیات و هنر اروپا به وجود آمـد که در آن انسـان اصل و محور و بنای همه چیز قرار گرفت اما نه آن انسانی که در خود حقیقتی آسـمانی دارد بلکه انسان زمینی، مادی و خودبنیاد! این انسان گرایی در ادبیات، هنر و بیش از هر چیز در دو هنر نقاشـی و مجسـمه سازی آشکار شد. در مجسمه سازی همه تلاش هـا در این جهت به کار گرفته شـد تا این احساس به بیننـده القاء شود که انسان ویژگی ها و غرایز و از جمله تن او محور و معیار خوبی ها، زیبایی ها و فضـیلت هاست و هنرمنـد باید به این ویژگی ها از جمله تن او توجه داشـته باشد. مجسـمه داود ساخته میکل آنژ بهترین گواه این مطلب است.(۱)

در نقاشـی نیز تفاوت آشکار میان آثار این دوره و آثار قبل از آن کاملاً مشهود است و بهترین راه برای درک تفاوت دو بینش جدید و قدیم، مقایسه صورت هایی است که نقاشان به تخیل خود از مریم مقدس کشیده اند.(۲)

در چنین فرهنگی زن کالایی شـد که ارزش آن به اندازه لذت بخشـی آن بود و همه موجودیت و هستی او در این خلاصه می شد که دیده

ص: ۱۸

۱- این مجسـمه، تنـدیس مرد جـوانی است در نهـایت زیبـایی و برومنـدی که کاملاًـ عریـان است. ر.ک: محمـود علمی، دایره المعارف جوان، ۱۳۸۱، چاپ اول، ج ۲، ص ۱۰۷۲.

۲- تصویرهـای پیش از رنسـانس، مریم را زنی نشـان می دهـد که از نوع زنـان معمولی و کوچه و بـازار نیست و دارای حالتی ملکوتی و معنوی است امـا دوره بعـد رنسانس نقاش، مریم را از آسـمان به زمین می آورد و مـدل خود را برای تصویر مریم از زنان زیبای اطراف خود انتخاب می کند که شرم مقدس در چهره اش دیده نمی شود. ر.ک: همان، ص ۱۰۷۱.

شود. بـدین ترتیب کم کم عشق جای خود را به سـکس داد و هنر که ترجمان عالم معنا بود تبدیل به آینه دنیای صورت شد و در این میان سـینما که هنر هفتم نام گرفته بود آینه تمام نمای ابتذال شد. سـرمایه داران غرب نیز سینما را با سکس پیوند دادند و تلویزیون هم سینما را هر شب به همه خانه ها به ارمغان برد(۱) و اینچنین شد که هالیوود ـ مرکز تولید

محصولات سـینمایی آمریکـا ـ برای جـذب مخاطبـان و کسب سود بیشـتر هر روز بیش از پیش جـاذبه هـای جنسـی زنـانه را آشـکارا به تصویر کشـید و این رونـد همچنـان ادامه پیـدا کرد تـا اینکه در دهه ۱۹۲۰ ـ ۱۹۱۰م. فیلم سازانی نظیر سیسـیل ب دومیل به طور مشـخص به این نتیجه رسـیدند که مخاطبان به فیلم هایی با موضوعاتی همچون عشق به وطن و... دیگر علاقه ای ندارنـد و به فیلم هـای شـهوت انگیز متمایلنـد. بنـابراین برای تضـمین فروش هر چه بیشـتر فیلم هایشـان عیش و نوش، سـکس، برهنگی و روابط غیراخلاقی را محور و موضوع فیلم های خود قرار دادند.

سیسیل ب دومیل حدود ۱۲ فیلم ساخت که در تمام آنها شکسـتن مرزهای اخلاقی، برهنه شدن، اسـتفاده از زنان زیبا و صـحنه های شهوت انگیز وجود داشت و لذت جویی بی قید و شرط را ترویج می کرد او حتی هنگامی که اداره هیز ممنوعیتِ ساختِ چنین فیلم هایی را اعلام کرد(۲)

۱- ر.ک: غلامعلی حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگ، تهران، انتشارات سروش، ۱۳۷۴، چاپ ششم، ص ۳۵.

۲- در سـال ۱۹۲۰ ویـل اچ هیز (will H Hays) رهبر اتحـادیه تولیدکننـدگان و توزیع کننـدگان فیلم های سـینمایی مأمور نظارت بر محتوای فیلم ها شـد. وی مجموعه مقررات سـخت و انعطاف ناپـذیری را برای رعایت موارد اخلاقی تنظیم کرد. این مقررات مخصوصـا نمـایش مسائـل جنسـی را ممنوع کرد. برای مطالعه بیشتر ر.ک به شـناخت ارتباطات جمعی ملوین دفلور ـ اورت ای.دنیس، ترجمه سیروس مرادی، انتشارات دانشکده صدا و سیما، زمستان ۱۳۸۳، چاپ اول، صص ۲۲۷ ـ ۲۳۰.

و سازمان های زنان در سراسر آمریکا نارضایتی خود را از وفور صحنه های شهوت انگیز در فیلم ها ابراز می کردند، این مسئله را در فیلم «احکام دهگانه» به آسانی حل کرد. بدین ترتیب که عین ملودرام شهوت انگیز در پناه داستانی از کتاب مقدس قرار داد. صحنه های مؤثر فیلم مانند گذشتن بنی اسرائیل از دریای احمر و سرگردانی آنان در بیابان و نازل شدن وحی بر موسی در کوه سینا، فقط پوششی بود بر چیزهایی که دومیل آنها را علی رغم داد و فریاد هواداران اخلاق، عوامل اطمینان بخش برای فروش بلیط می شناخت.(۱)

متأسفانه در کشور ما تلویزیون قبل از انقلاب در فضای فرهنگی کاملاً الهام گرفته از فرهنگ غرب، ظهور کرد و همان نگاه ابزاری سینمای غرب به زن به تلویزیون ایران نیز منتقل شد و به دنبال آن بسیاری از تهیه کنندگان و دست اندرکاران تولید فیلم در تولیدات خود هر روز بیش از پیش سعی کردند تا با بهره گیری از جذابیت های جنسی زنان، بر محبوبیت و موفقیت و یا درآمد خویش بیفزایند. این مسئله تا آنجا پیش رفت که تصور عمومی مردم بر این شد که بین حجاب و

۱- ر.ک به تاریخ سینما، آرتور نایت، ترجمه نجف دریابندری، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۱، چاپ پنجم، ص ۱۴۷ _ ۱۵۰.

هنرهای نمایشی تضاد اساسی وجود دارد و نمی توان بدون استفاده از این عامل و حتی بدون برهنگی هنرنمایی کرد.

با پیروزی انقلاب اسلامی و تحولات عمیقی که در سیاست کلان کشور و فرهنگ عمومی مردم پدید آمد، رسانه ملی نیز دستخوش تغییر شد و عمده مظاهر فساد و برهنگی از صفحه تلویزیون محو شد و فعالیت های هنری و نمایشی به دور از برهنگی و فساد شکوفا شده و گسترش یافت. اما یک نکته مهم که از آن غفلت شد، روش ها و ابزارهای رسانه در زمینه چگونه جذب مخاطب و تأثیر بیشتر بر او، بود که دچار تغییر چندانی نشد. ازاین رو به تدریج در تلویزیون شاهد ورود سکس پنهان بودیم به این معنا که برخی فیلم سازان که با ممنوعیت استفاده از فیزیک و جذابیت های زنانه روبه رو شدند، برای جبران این خلأ و به جهت جذب مخاطب و فروش و سود بیشتر به فاکتورهایی همچون محوریت زیبایی چهره در انتخاب بازیگر به ویژه بازیگران جوان، پوشش های تنگ و نامناسب در عین حفظ حدود شرعی حجاب، به تصویر کشیدن روابط آزاد و صمیمانه زن و مرد در قالب همکار، دوست یا همسایه، طرح عشق های آتشین به دنبال یک نگاه، آرایش های غلیظ و محرک به بهانه گریم و... روی آوردند و بدین ترتیب تلویزیون به عنوان یک رسانه تصویری عمومی و تأثیرگذار در برخی موارد به یکی از عوامل ایجاد ناهنجاری در حجاب بانوان و عفاف در سطح عموم تبدیل شد.

ص:۲۱

فصل سوم:کارکردهای سیما درخصوص حجاب و عفاف

اشاره

فصل سوم:کارکردهای سیما درخصوص حجاب و عفاف

برای برنامه ریزی و بهره گیری هر چه بهتر از سیما در زمینه ترویج حجاب و عفاف، نخست باید کارکردهای سیما در این خصوص را مورد توجه قرار دهیم. سیما در این زمینه می تواند کارکردهای مختلفی داشته باشد که عبارتند از:

۱. الگودهی

۱. الگودهی

از کارکردهای مهم تلویزیون ارائه الگو به مخاطبان از طریق طرح الگوهای شخصیتی یا ستاره سازی است. برنامه های تلویزیونی به ویژه برنامه های نمایشی مانند فیلم یا سریال های تلویزیونی یا انیمیشن می توانند با طراحی و ارائه شخصیت های جذاب به عنوان قهرمان فیلم، برای مخاطب الگوسازی نماید. قهرمان داستان کسی است که مخاطب سیر داستان را از دریچه چشمان او نظاره می کند و بیش از سایر

ص: ۲۲

شخصیت ها در ذهن مخاطب می مانـد، چرا که از نظر احساسی و فکری با او همراه می شود. معمولاً قهرمان داستان ویژگی های مثبت برجسته ای دارد که منجر به همذات پنداری مخاطب با وی می شود و بدین ترتیب مخاطب خواسته یا نخواسته از نحوه راه رفتن، سخن گفتن و پوشش وی تقلید می کند.

در زمینه حجاب و عفاف نیز شخصیت پردازی مناسب از کاراکتر مثبت و با حجاب فیلم یا سریال، می توانـد برای مخاطب ایجاد جذابیت نموده که در نهایت به همذات پنداری مخاطب نسبت به شخصیت مثبت منتهی شود و الگودهی لازم را ایجاد نمایـد یـا حـداقل تـأثیر آن، محبوبیت حجاب در نظر مخاطب باشـد یا به عکس بی توجهی به مسئله حجاب و عفاف در مورد شخصیت های جذاب و تأثیرگذار داستان می تواند الگویی نامناسب و ناهمگون با ارزش های دینی را به مخاطب القا کند.

۲. تجلیل یا تحقیر غیرمستقیم

۲. تجلیل یا تحقیر غیرمستقیم

برنـامه ساز تلویزیون می توانـد بـا شـگردهای هنری و ارتبـاطی به طور غیرمسـتقیم موجب تقویت یا تضـعیف مسئله حجاب و عفاف شود. به عنوان مثال شخصیت پردازی نامناسب از بانوان محجبه و عفیف و قراردادن آنها در نقش های پایین جامعه و یا نقش هـای منفی موجبـات تضـعیف و تحقیر حجـاب و عفـاف می شود. همـان طور که نشـان دادن آنان در نقش های مثبت و والای اجتماعی و در قالب قهرمانان مثبت و سـمپاتیک می توانـد به طور ضـمنی به تجلیل و تثبیت حجاب منجر شود. در مقابل لاابـالی و منفی نشان دادن افراد بـدحجاب باعث القای حس تنفر از بـدحجابی در مخاطب می شود. همچنین نمایش فیلم ها یا سریال هایی

ص: ۲۳

که اغلب بازیگران زن آن پوشش چادر داشته اما در مجموع به دلیل طرح نامناسب آن موجبات دلزدگی مخاطب را نسبت به آن فراهم می کنند می تواند به تحقیر و تضعیف آن منجر شود.

۳. اطلاع رسانی و آموزش

۳. اطلاع رسانی و آموزش

اطلاع رسانی درباره یک موضوع و ابعاد مختلف آن و آگاه کردن افکار عمومی از دیگر کارکردهای سیماست. این کارکرد بیشتر از طریق برنامه هایی چون اخبار، گفتگوها، سخنرانی یا بحث های کارشناسی امکان پذیر است. در زمینه حجاب و عفاف، بخش خبری می تواند آخرین اخبار مربوط به حجاب زنان مسلمان، راهپیمایی ها و همایش ها را به اطلاع مخاطبان برساند یا در بحث های کارشناسی یا گفت وگوها حدود و احکام شرعی حجاب و عفاف با مستندات قرآنی و روایی آن آموزش داده شود و فواید فرهنگ حجاب و عفاف و آثار زیانبار بی توجهی به آن تبیین شود و از آنجا که اطلاع رسانی و آموزش صحیح یک مسئله اولین قدم برای فرهنگ سازی درباره یک موضوع است اهمیت این کارکرد سیما در جهت حجاب دو چندان است.

۴. جریان سازی

۴. جریان سازی

جریان سازی درباره یک موضوع از کارکردهای دیگر سیماست. با این کارکرد سیما در زمان انتخابات دوره نهم ریاست جمهوری به خوبی آشنا هستیم. جریان سازی در اینجا به این معناست که سیما می تواند مردم را در حمایت یا بر ضد موضوعی ترغیب و تشویق کند. به این شکل که می تواند با به چالش کشاندن یک موضوع، طرح نظرات موافق و مخالف، رساندن خبر اعتراضات نسبت به آن و... حساسیت اجتماعی نسبت به آن موضوع ایجاد کند و افکار عمومی را متوجه آن سازد.

ص: ۲۴

درباره حجاب و عفاف نیز سیما می تواند جریان سازی کرده و افکار کل جامعه را به آن معطوف کند. یعنی پس از طرح نظرات مخالفین پوشش اسلامی بحث را به کارشناسی بگذارد به گونه ای که نظرات آحاد اجتماع متوجه این مسئله شده بحث حجاب به بحث روز تبدیل شود و سرانجام بتواند بحث را در شکلی صحیح به نتیجه مطلوب هدایت نماید.

۵. ارائه و ترویج مدل ها و الگوهای صحیح

۵. ارائه و ترویج مدل ها و الگوهای صحیح

از کارکردهای دیگر سیما ارائه و ترویج مدل ها و الگوهای صحیح پوشش است. سیما می تواند به کمک طراحان لباس، اساتید فن و کارشناسان مختلف در حوزه مذهبی جامعه شناسی، روان شناسی، مدل های صحیح پوشش اسلامی و ملی را طراحی کرده و آن را به شکل مستقیم یا غیرمستقیم ترویج کند. به عنوان مثال سیما می تواند مدل های مناسبی از پوشش را آموزش دهد و یا در برنامه های کارشناسی به شکل مشخص، مدل های صحیح پوششی را به کارشناسی بگذارد و در کنار آن در فیلم ها و سریال های مختلف کاراکترها به نحوی از همان شکل صحیح پوشش استفاده کنند تا مخاطبان به طور مستقیم و غیرمستقیم با این مدل های صحیح آشنا شوند.

البته در صورت نمایش الگوهای مغایر با الگوهای صحیح پوشش از سیما در قالب های جذاب و تأثیرگذار مانند نمایش پوشش ناصحیح کاراکترهای زن در فیلم های ایرانی و یا فیلم های خارجی که از نظر فرهنگی قرابت بیشتری با ایران دارند نظیر فیلم های سوریه ای، مصری یا ترکیه ای، اثرات مطلوب این کارکرد خنثی خواهد شد.

فصل چهارم: نگاهی اجمالی به عملکرد سیما درباره حجاب و عفاف

اشاره

فصل چهارم: نگاهی اجمالی به عملکرد سیما درباره حجاب و عفاف

چنان که گفته شد پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تحولات عظیم سیاسی فرهنگی، حضور زنان در سیمای جمهوری اسلامی ایران شکل جدیدی به خود گرفت و حضور مناسب زنان در برنامه های سیما و رعایت نسبی مسئله پوشش و حجاب از منظر فقهی در اکثر برنامه ها از اراده قاطع مسئولان نظام حکایت کرده و این موضوع یعنی رعایت محدوده شرعی پوشش یکی از امتیازات بزرگ رسانه ملی کشورمان به شمار می آید، ولی با این حال برای یافتن راهکارهای مناسب جهت فرهنگ سازی درباره حجاب و عفاف در جامعه لازم است عملکرد فعلی سیما ولو به صورت کلی مورد بررسی قرار گیرد.

ص: ۲۶

عملکرد سیما در دو جهت قوت ها و آسیب ها قابل بررسی است.

۱. قوت ها

اشاره

۱. قوت ها

زیر فصل ها

۱_۱. رعایت نسبی پوشش در اکثر برنامه های تلویزیونی

۲_۱. شخصیت پردازی از بازیگران محجبه در برخی مجموعه های تلویزیونی

۳_۱. مصاحبه با بانوان محجبه موفق در عرصه های مختلف اجتماعی

۱_۱. رعایت نسبی پوشش در اکثر برنامه های تلویزیونی

۱_۱. رعایت نسبی پوشش در اکثر برنامه های تلویزیونی

از نقاط قابل توجه در برنامه های سیما رعایت نسبی پوشش اسلامی و حفظ حریم روابط زن و مرد توسط افراد حاضر در سیما اعم از مجریان خبر، مجریان مجموعه های ترکیبی برنامه کودک و نوجوان و بازیگران مجموعه های تلویزیونی و... است شاید به جرأت بتوان گفت در میان کشورهای اسلامی تلویزیون ایران تنها تلویزیونی است که حریم روابط زن و مرد و پوشش اسلامی در آن رعایت می شود و تقریبا عاری از هرگونه صحنه های مبتذل و غیراخلاقی است.

۲_۱. شخصیت پردازی از بازیگران محجبه در برخی مجموعه های تلویزیونی

۲_۱. شخصیت پردازی از بازیگران محجبه در برخی مجموعه های تلویزیونی

در برخی سریال های تلویزیونی از بانوانی که مقید به پوشش اسلامی و حفظ حریم نامحرم هستند، شخصیت پردازی خوب و مناسبی انجام می شود، یعنی افرادی موفق، جذاب و تأثیرگذار نشان داده می شوند که قابلیت الگودهی به مخاطبان را دارند؛ به عنوان نمونه می توان سریال «نرگس» را مثال زد که در آن شخصیت نرگس که دارای پوشش برتر یعنی چادر است فردی موفق و سمپاتیک است که مخاطب به وی علاقه مند شده، عملکرد او را تحت نظر دارد و مایل است سرانجامِ کار وی را بداند.

این گونه شخصیت پردازی ها در الگودهی صحیح نقش به سزایی دارند.

۳_۱. مصاحبه با بانوان محجبه موفق در عرصه های مختلف اجتماعی

۳_۱. مصاحبه با بانوان محجبه موفق در عرصه های مختلف اجتماعی

از دیگر نقاط قوت برنامه های سـیما، دعوت از بانوان محجبه موفق در عرصه های علمی، فرهنگی، وررشـی و... مجموعه های ترکیبی و مصاحبه

ص: ۲۷

بـا آنـان است. حضـور این گونه بـانوان در مجموعه هـای زنـده و نیز اجرای جـذاب مجری و طرح سؤالات بجا و منـاسب در تأثیر گـذاری این افراد در مخاطبـان در ترویـج فرهنـگ حجـاب بسـیار مؤثر است. به عنوان مثال مجموعه «کوله پشتی» از جمله مجموعه های موفق در این زمینه است که می تواند الگوی مناسبی برای سایر مجموعه های سیما باشد.

۲. آسیب ها و مشکلات

اشاره

۲. آسیب ها و مشکلات

با وجود نقاط قوت ذکر شده، برخی نقاط ضـعف یا به بیان دیگر آسـیب هایی اساسی متوجه برنامه سازی است که سبب شده سیما نتوانـد رسالت خود را در زمینه ترویـج فرهنگ حجاب و عفاف به طور کامل به انجام برساند. مهم ترین این آسـیب ها را می توان به صورت ذیل برشمرد:

۱ـ۲. ضعف برنامه ریزی و عدم اهتمام جدی به ترویج پوشش اسلامی

۱ـ۲. ضعف برنامه ریزی و عدم اهتمام جدی به ترویج پوشش اسلامی

از اشـکالات مهم و عمـده سـیما در زمینه حجاب، ضـعف برنامه ریزی دقیق و هماهنگ و عـدم اهتمام جـدی نسـبت به ترویج فرهنگ عفاف و پوشـش اسـلامی است. با وجود اینکه حجاب و پوشـش اسـلامی درخصوص مجریان برنامه های تلویزیونی یا بازیگران مجموعه های نمایشـی رعایت می شود و گاهی اوقات در برخی برنامه های مذهبی به ویژه در ایام ولادت یا شهادت معصومین علیهم السـلاماشاراتی به حجاب کامل الگوهایی نظیر حضـرت فاطمه علیهاالسـلام یا حضـرت زینب علیهاالسـلام می شود ولی آنچه از مروری اجمالی بر برنامه های شبکه های مختلف تلویزیونی به دست می آید این است که تاکنون اقدام ویژه برجسته و مشخصی که نشان از برنامه ریزی خاص و گسترده جهت ترویج فرهنگ حجاب و

عفاف باشد، انجام نشده است و از قابلیت ها و پتانسیل های بالای تلویزیون در جهت فرهنگ سازی درباره حجاب، عفاف و لوازم آن استفاده لازم نشده است که البته این کار مستلزم پژوهش عمیق و اساسی نیز می باشد.

۲_۲. ضمانت اجرایی نداشتن سیاست های کلان

۲_۲. ضمانت اجرایی نداشتن سیاست های کلان

گرچه از طرف رهبر معظم انقلاب و مدیران ارشد سازمان، اهداف، اصول و سیاست های مناسبی در زمینه حجاب و عفاف تعیین شده است. ولی تاکنون این اصول و سیاست ها کمتر ضمانت اجرایی داشته اند و عملاً جذاب ترین و پرمخاطب ترین محصولات سازمان، عمدتا بر اساس طرح ها و ایده های سلیقه ای و شخصی برنامه سازان، تهیه شده اند. به بیان دیگر سیاست های سیما در زمینه حجاب و عفاف مشخص است ولی به بخش تولید برنامه ها راه نمی یابد و این نشان دهنده عدم وحدت و انسجام لازم در بخش سیاست گذاری های کلی و بخش تهیه و تولید برنامه هاست.

۳_۲. تهران محور بودن سیما

۳_۲. تهران محور بودن سیما

یکی از اشکالات سیما، تهران محور بودن آن است. یعنی دست اندرکاران تهیه برنامه ها، معمولاً تهران را محور برنامه سازی خود قرار می دهند. در بسیاری موارد این مسئله باعث می شود که روند تغییر برخی از هنجارها به ناهنجارها در کل کشور تسریع شود. البته طبیعی است که کلان شهر تهران خیلی سریع تر در معرض برخی ناهنجاری های غربی از جمله پدیده بدحجابی قرار گیرد و با وجود اینکه مردم پاک سرشت و متدین تهران همواره در بحران ها و مواقع حساس بیشترین

خدمت را به نظام و اسلام کرده اند، ولی بدحجاب ها، علی رغم محدود بودنشان در خیابان ها بسیار رویت می شوند و مورد استفاده بسیاری از برنامه سازان قرار می گیرند در نتیجه نوع پوشش، مدل آرایش و نحوه روابط که به طور مفرط مبنای تهیه بسیاری از برنامه های نمایشی و غیرنمایشی قرار می گیرد، به کمک تلویزیون به تمام کشور منتقل می شود.(۱)

۴_۲. رعایت صرف پوشش ظاهری و غفلت از حیا و عفاف به عنوان باطن و روح حجاب

۴_۲. رعایت صرف پوشش ظاهری و غفلت از حیا و عفاف به عنوان باطن و روح حجاب

در برنامه های تلویزیونی غالبا حجاب و پوشش اسلامی توسط بازیگر رعایت شده ولی از مسئله حیا و عفت که در واقع حجاب بدان منظور صورت می گیرد بسیار غفلت می شود. در برخی فیلم ها یا مجموعه های تلویزیونی شاهد هستیم بازیگر زن، روسری، مقنعه یا چادر به سر دارد و ظاهرا گمان می شود که معیارهای دینی جهت عفاف و حجاب رعایت شده ولی نگاه های معنادار و بعضا عاشقانه، گفت وگوهای به شدت محرک، روابط مخفیانه قبل از ازدواج، آرایش های غلیظ و... که همه از مصادیق رعایت نکردن عفت هستند در فیلم تعبیه و جاسازی می شوند.

ترویج حجاب علاوه بر رعایت پوشش ظاهری مستلزم نمایش آثار آن در سلوک و منش بازیگران نقش های زن و مرد نامحرم در ارتباط با یکدیگر است. در واقع رعایت وقار و متانت در تعامل با نامحرمان به

۱- ر.ک: فریبا علاسوند، مقاله جستاری در آسیب شناسی حضور زن مسلمان در رسانه، فصلنامه پژوهش و سنجش، ش ۳۸ ویژه رسانه و زن، تابستان ۱۳۸۳، صص ۱۲۶ و ۱۲۷.

منزله روح و پوشش بوده و چنان چه کنترلی در رفتار بازیگران زن و مرد نسبت به هم به وجود نیاید پوشش به تصویر کشیده کالبد بی روحی خواهد بود که هیچ گاه تأثیر عمیقی در مخاطب نخواهد گذاشت.

۵_۲. استفاده ابزاری از جذابیت جنسی زنان در برخی مجموعه های نمایشی

۵_۲. استفاده ابزاری از جذابیت جنسی زنان در برخی مجموعه های نمایشی

چنانکه پیش از این گفته شد پس از پیروزی انقلاب اسلامی در به کارگیری زن در سیما تحول اساسی به وجود آمد و زنان به دور از هر گونه نقش های مبتذل با پوشش کامل اسلامی، در سیما حضور یافتند اما به تدریج به دلیل مطرح نشدن جایگزین های مناسب ایجاد جذابیت و وجود برخی مرزها و ممنوعیت ها، اکثر برنامه سازان به روال فیلم سازان خارجی برای جذب مخاطبان از این اهرم استفاده کرده و زنان زیبا با آرایش های تند و غلیظ را به عنوان مهم ترین عامل جذابیت در فیلم ها و سریال ها به کار گرفتند. البته برخی از این موارد مربوط به تولیدات سیما و اکثرا مربوط به تولیدات داخلیِ خارج از سیما است که شاهد پخش آن از سیما هستیم.

این نوع نگاه ابزاری به زن، حقیقتا با روح حجاب و عفاف کاملاً مغایر است.

۶_۲. تحقیر ضمنی شأن زنان محجبه و خصوصا چادری و مترقی نشان دادن افراد بدحجاب (نمایش حجاب به عنوان امر قدیمی سنتی) در برخی برنامه های نمایشی

۶_۲. تحقیر ضمنی شأن زنان محجبه و خصوصا چادری و مترقی نشان دادن افراد بدحجاب (نمایش حجاب به عنوان امر قدیمی سنتی) در برخی برنامه های نمایشی

گاهی سیما در برنامه های نمایشی خود نسبت به بسیاری از نمادها و سنت های ارزشمند اسلامی و ملی بی توجه بوده یا به تضعیف آنها پرداخته است.

ص: ۳۱

برای نمونه به کـارگیری چادر (حجاب برتر) ــ که خود یکی از مظاهر وقار، ابهت و عفاف زنان مسـلمان محسوب می شود ــ برای نقش های منفی و مشاغل سـطح پایین جامعه مانند مسـتخدمه، کلفت و... در فیلم ها و سـریال ها، تأثیری بسیار مخرب در ایجاد نگرش منفی نسبت به حجاب و حتی مذهب داشـته است. متأسفانه این رویکرد را در برخی مجموعه های تلویزیونی می توان دید که در آنها زنان چادری نقشـی منفی و یا لااقل عقب افتاده دارند، اما زنان مانتویی، زنانی تحصیل کرده، موفق، مؤثر و اجتماعی هستند. در این خصوص آمار قابل توجهی ارائه شده است:

طبق ارزیابی به عمل آمـده از ابتدای سال ۸۰ تا پایان سال ۸۳ در سـریال های تلویزیونی در ۵۶ سریال پوشش چادر، تحقیر یا تضـعیف شـده است. بـدین شـکل که پوشـش چـادر اختصاص به زنان فقیر، بی سواد، مسـتخدمه، سالخورده، زنان درمانـده و مفلوک مانند زنان بیوه، همسـر مردان معتاد نشان داده شده یا از آن به عنوان پوششـی برای حضور در قبرسـتان، مجالس عزا یا زندان و غیره استفاده شده است.(۱)

۷ـ۲. طرح روابط ناصحیح بین زن و مرد در اکثر مجموعه های نمایشی

۷ـ۲. طرح روابط ناصحیح بین زن و مرد در اکثر مجموعه های نمایشی

در اکثر سـریال هـای تلویزیونی روابط ناصـحیح بین زن و مرد به طور مکرر و جـذاب به تصویر کشـیده می شود، در حالی که این رویه با

۱- ر.ک: نگـاهی اجمـالی به پوشـش چـادر در سـریال های تلویزیونی ابتـدای سال ۸۰ تـا پایان سال ۸۳، مرکز پژوهش هـای اسلامی صداو سیما، کد ۲۹۴، ۹/۸/۱۳۸۴.

سفارشـات دینی و اخلاقی در تعارض است. دوستی ها و انواع مراودات صـمیمی و نزدیک زنان و مردان نامحرم با یکـدیگر، نگاه ها، شوخی ها، درددل ها، حتی گذراندن شب در خانه یا محلی تنها (مورد اخیر در سـریال های خارجی) اموری است که همه برخلاف فرهنگ اصـیل عفاف است. گاهی اوقات در برخی فیلم ها یا سـریال ها روابط دختر و پسـر آن قـدر محوری می شود که موضوعات اصـلی فیلم تحت الشـعاع قرار می گیرد و گاه فیلم پلیسـی و جنایی هم که طبعا بیننده آن منتظر صحنه های اکشن و خشن است از یک قضیه رمانتیک و عاشقانه سردرمی آورد.

سریال های خارجی مانند «گروه پلیس»، «هشدار برای کبرا ۱۱» و نیز سریال های ایرانی نظیر: «خانه پدری»، «بچه های خیابان»، «برای آخرین بار»، «طلسم شـدگان»، «غریبانه» و... همچنین اختلاط مجریان زن و مرد در بسـیاری برنامه ها مانند مجموعه های «صـبح و زندگی»، «تصویر زندگی»، «سـیمای خانواده» و... به تدریج خواسـته یا ناخواسـته فرهنگ عفاف و حیا را تضعیف می کند.

فصل پنجم: سیاست‌ها و راه‌کارها

اشاره

فصل پنجم: سیاست‌ها و راه‌کارها

زیر فصل ها

اهداف و سیاست های کلی سازمان برای گروه های برنامه سازی در زمینه حجاب و عفاف

راهکارها

اهداف و سیاست های کلی سازمان برای گروه های برنامه سازی در زمینه حجاب و عفاف

اهداف و سیاست های کلی سازمان برای گروه های برنامه سازی در زمینه حجاب و عفاف

در راستای تحقق ترویج فرهنگ حجاب و عفاف ابتدا باید قلمروها و سیاست های کلی برنامه های سیما مشخص شده و سپس زمینه های عینی و عملی پرداختن به آن در قالب راهکار ارائه گردد.

این سیاست ها و اصول کلی در کتاب «اهداف، محورها و اولویت های برنامه سازی» در خصوص حجاب و عفاف در سال ۱۳۸۴ تعیین گردیده است و تمام برنامه سازان در گروه های مختلف از جمله گروه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصاد، خانواده، کودک و نوجوان، جوان و... موظف به رعایت آن هستند. لازم به ذکر است که این اصول و سیاست ها در جهت تعیین خط مشی برنامه سازی و جهت گیری آنها، سیاست های خوبی است و چنانچه راهکارهای عملی این سیاست ها تهیه شود می تواند راهگشای بسیار مناسبی در جهت ترویج فرهنگ حجاب و عفاف باشد. این سیاست ها عبارتند از:

۱. تحقیر و تقبیح تبعیت و ترویج از رفتارهای غربی؛

۲. ایجاد تنفر نسبت به تقلید از پوشش و آرایش غربی؛

۳. اشاعه الگوی مناسب زندگی در پوشش و آرایش؛

۴. ترغیب به حفظ حریم های ارزشی در برخورد با نامحرم؛

۵. ترغیب به خویشتن داری و تهذیب نفس؛

۶. تبیین آثار زیانبار روابط ناسالم و غیرشرعی دختران و پسران و ارائه الگوی روابط سالم؛

۷ . تبیین آثار شوم رواج آداب و رسوم غربی میان زن و مرد؛

۸. طرح و تقبیح نگاه ابزاری غرب به زن؛

۹. تبیین آثار زیانبار آزادی های نامشروع در جوامع غربی؛

۱۰. تبیین آثار مطلوب رعایت حدود اسلامی در ارتباط بین زن و مرد.(۱)

از مطالعه این اصول این نتیجه حاصل می شود که از جهت خط مشی و سیاست گذاری کمبودی وجود ندارد. اما مهم، مرحله اجرا و محقق شدن این سیاست ها و اصول است که تلاش و اقدامی جدی را می طلبد.

راهکارها

اشاره

راهکارها

پیش از وارد شدن به بحث راهکارها نخست لازم است این مسئله تذکر داده شود که در برنامه سازی تلویزیونی به همان آسانی که می توان هنجارهای قانونی جامعه مانند رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی را برای مردم طرح یا القا کرد، نمی توان پیام های دینی و ارزشی را به مردم

۱- برگرفته از کتاب «اهداف، محورها، اولویت ها و سیاست های کلی تولید، تامین و پخش سال ۱۳۸۴» معاونت تحقیقات و برنامه ریزی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

منتقل کرد. البته این مسئله به معنای نفی مطلق امکان پرداخت به مقولات ارزشی مانند حجاب، در تلویزیون نمی باشد، همچنان که تا کنون فیلم ها و سریال های ارزنده ای در این خصوص تولید و پخش شدند.(۱) ولی بی تردید تعهد دینی، دقت و مهارت در استفاده بجا و مناسب از شیوه های هنری دست اندرکاران سیما به ویژه عوامل تولید در حوزه پرداختن به امور دینی و ارزشی ضروری است. چرا که در صورت پرداخت ناشیانه و سطحی ممکن است به جای انتقال یک پیام مثبت دینی و ارزشی موجب وهن آن شده یا در مخاطب نسبت به آن حس وازنش ایجاد شود. بنابراین پرداختن به این نوع موضوعات حساسیت خاص دارد و خلاقیت در القا این گونه مفاهیم را می طلبد. پس از ذکر این نکته، در این بخش پیشنهاداتی در جهت رفع آسیب های موجود و ترویج فرهنگ حجاب و عفاف ارائه می شوند. این پیشنهادها به دو بخش راهکارهای غیربرنامه ای و برنامه ای تقسیم می شوند.

۱. راهکارهای غیر برنامه ای (مدیریتی ـ اجرایی)

۱. راهکارهای غیر برنامه ای (مدیریتی ـ اجرایی)

۱ـ۱. تعریف و تعیین محدوده حجاب و عفاف برای برنامه سازان

اولین و ضروری ترین گام برای ترویج حجاب و عفاف از طریق تلویزیون این است که حجاب و عفاف به طور مشخص تعریف شده و مرزهای آن به طور شفاف مشخص گردد. تا زمانی که این امر صورت نگیرد هرگونه تلاش جهت ترویج و فرهنگ سازی در این زمینه بی نتیجه خواهد بود.

ص: ۳۶

۱- برخی سریال های پخش شده در رمضان سال جاری نمونه های خوب این مسئله هستند.

برنامه ساز باید بداند تعریف حجاب چیست؟ شالوده های حجاب و عفاف کدامند؟ حد نگاه کردن به نامحرم تا کجاست؟ اختلاط و مراوده و مکالمه زن و مرد تا چه اندازه و تحت چه شرایطی جایز است؟ و...

۲ـ۱. برنامه ریزی اساسی و طولانی مدت برای پرورش عوامل برنامه ساز و...

عوامل تولید برنامه های تلویزیونی از جمله تهیه کننده، کارگردان، بازیگران و... در شکل گیری محصول و ارزش گذاری و القای پیام، تأثیر به سزایی دارند. قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، رژیم طاغوت به تبعیت از نظام سرمایه داری جهانی به رواج فساد و ابتذال در میان هنرمندان پرداخت و اکثریت جامعه هنرمندان کشور را به فرهنگ وارداتی غرب آلوده ساخت. پس از پیروزی انقلاب تغییر و تحول های چشم گیری در جامعه هنری به وجود آمد و هنرمندان متعهدی نیز قدم به عرصه تولید گذاشتند با این حال با توجه به گسترش کمی شبکه ها و برنامه های تلویزیونی بجاست ضمن حمایت شایسته از هنرمندان متعهد موجود، برنامه ریزی و سرمایه گذاری جدی و گسترده برای تربیت هنرمندان متعهد و معتقد به اصول دینی، انجام شود.

۳ـ۱. تشویق و ترغیب مدیران سازمان به حساسیت و برخورد مؤثر و مناسب با پوشش غیراسلامی در حیطه مسئولیت خویش

در سازمان صدا و سیما، طیف گسترده مسئولین و مدیران اجرایی یکی از مهم ترین و مؤثرترین ابزارهای قابل استفاده برای تحقق و ترویج فرهنگ حجاب می باشند. علاوه بر این باید تلاش کرد تا با تشویق و ترغیب مدیران انگیزه لازم و نیز زمینه قانونی فعالیت آنها را تأمین نمود

تا از این طریق امکان استفاده بهینه از توانمندی خلاقیت و نفوذ آنان برای برخورد با پدیده مزبور فراهم شود.(۱)

۴ـ۱. برگزاری نشست ها یا گردهمایی هایی برای دست اندرکاران تولید جهت چگونگی گسترش حجاب و عفاف در برنامه های تولیدی؛

۵ـ۱. اختصاص دادن بودجه ای کافی برای تهیه برنامه های کیفی و هدفمند در این زمینه؛

۶ـ۱. کاستن از سرمایه گذاری در خرید فیلم های خارجی و افزایش سرمایه در تولید فیلم های مفید ایرانی؛

۷ـ۱. ایجاد هماهنگی بین گروه های تولیدی و جلوگیری از تعارض و دوگانگی در این زمینه؛

۸ـ۱. وجود پوشش و روابط مناسب، به عنوان مهم ترین ملاک انتخاب برنامه های تأمینی؛

۹ـ۱. تشویق دست اندرکاران، تهیه کنندگان و کارگردانان در صورت رعایت مسئله حجاب و عفاف در فیلم هایشان.

۲. راهکارهای برنامه ای

اشاره

۲. راهکارهای برنامه ای

قبل از پرداختن به راهکارهای خاص برنامه ای، ذکر سه نکته در برنامه سازی، ضروری است:

الف) توجه جامع به ابعاد وجودی انسان

الف) توجه جامع به ابعاد وجودی انسان

از آنجا که ابعاد وجودی انسان عبارتند از بعد قلبی ـ عاطفی، ذهنی ـ

۱- رضا حاج احمدی، طرح بهسازی پوشش و آرایش، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، اسفند ۱۳۷۹، کد ۴۳۸، ص ۷۶.

نظری و عینی ـ رفتاری، به ناچار نقاط تأثیرگذاری برنامه های سیما بر مسائل انسانی نیز بر همین ابعاد منطبق می شود. به این ترتیب که تأثیرگذاری بر بُعد قلبی و عاطفی با هدف اصلاح یا تقویت نظام گرایشات و تمایلات، تأثیرگذاری بر بعد ذهنی ـ نظری با هدف اصلاح یا تقویت نظام افکار و تأثیرگذاری بر بعد عینی ـ رفتاری با هدف اصلاح یا تقویت نظام رفتار و اعمال سه فعالیت عمده ای است که می تواند در دستور کار برنامه سازی قرار گیرد.(۱)

بنابراین توجه به این نکته ضروری است که تأثیرگذاری بر مخاطبان در زمینه حجاب با توجه و کار توأم و مستمر در این سه محور میسر خواهد بود و مدیران و دست اندرکاران تهیه برنامه، نباید از هیچ یک از این سه بُعد فوق غافل شوند چرا که پرداختن صرف به بُعد ذهنی و فکری در برنامه های کارشناسی و علمی نمی تواند به تنهایی کارایی لازم را داشته باشد، همچنان که ساخت برنامه هایی که فقط ناظر به بعد عاطفی و احساسی مخاطب هستند نمی تواند تأثیرات دائم یا حداقل درازمدت را در مخاطب داشته باشد، همچنین تلاش در جهت الگودهی به اعمال و رفتار مخاطب بدون تأمین پشتوانه فکری و تحریک بعد عاطفی انسان بی ثمر یا کم اثر و موقت خواهد بود.

ب)استمرار

ب)استمرار

با توجه به اینکه ایجاد تغییر، و فرهنگ سازی در امری تدریجی است باید اولاً برنامه سازی در جهت ایجاد تغییر یا القاء ارزش و فرهنگ سازی

۱- ر.ک: مؤسسه تحقیقاتی و فرهنگی مفید، مبارزه با فقر و فساد و تبعیض با تمرکز بر نقش راهبردهای صدا و سیما، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۳، چاپ اول، ص ۳۶۲.

در زمینه آن به طور مستمر ادامه داشته باشد، ثانیا باید برنامه ها دارای کیفیت هنری بالا باشند. این دو نکته باید در برنامه سازی جهت ترویج فرهنگ حجاب و عفاف نیز رعایت شود. چرا که پرداختن به مسئله حجاب که یک پدیده فرهنگی است باید در طول زمان و به صورت مداوم و به تدریج صورت گیرد تا نتیجه مطلوب حاصل شود. و نباید با ساخت چند برنامه و پرداختن مقطعی به مسئله حجاب و عفاف گمان شود که این مسئله جایگاه و شأن خود را در سیما یافته و نسبت به آن ادای دین و وظیفه شده است. این آفتی است که به شدت باید از آن پرهیز شود. لازمه کارآمدی برنامه سازی در این زمینه استمرار پویایی و توجه به ارتقا کیفی برنامه هاست.

ج) مخاطب شناسی

اشاره

ج) مخاطب شناسی

مخاطبان برنامه ها یکی از اجزاء مهم فرایند انتقال پیام بوده و در اثربخشی این ارتباط تأثیر قطعی دارند بنابراین شناخت نگرش، سلیقه، شخصیت و دیگر ویژگی های مخاطبان یکی از ضروریات برنامه سازی است.

تحقیقات نشان می دهد تنها هنگامی می توان به اثربخشی ارتباط اطمینان داشت که بررسی دقیق پیش از برقراری ارتباطات بر روی مخاطبان انجام گیرد.(۱)

سیما نیز با توجه به گوناگونی مخاطبان با برنامه ریزی دقیق و مخاطب شناسی کامل می تواند در زمینه القای ترویج عفاف و حجاب

ص: ۴۰

۱- علی میرسعید قاضی، مخاطب شناسی در روابط عمومی، فصل نامه مطالعاتی تحقیقاتی هنر هشتم، ش ۱ و ۲، ۱۳۷۸، ص ۲۹.

مؤثرتر عمل کند. به عنوان مثال در رابطه با مسئله حجاب و عفاف می توان مخاطبان سیما را به چند گروه اصلی تقسیم کرد:

یک ــ افراد معتقد و پایبند به اصل پوشش اسلامی؛

دو ــ افرادی که به رغم گرایش های دینی به رعایت حد لازم حجاب اسلامی معتقد و مقید نیستند؛

سه ــ افرادی بی اعتقاد به دین و آموزه های نورانی آن.

در مورد گروه اول باید این اعتقاد و پایبندی را تقویت کرد و تلاش کرد از حساسیت آنها نسبت به مسئله عفت و پوشش کاسته نشود.

در مورد گروه دوم که غالبا برخلاف میل درونی و به دلیل شرایط خاص مانند تأثیرپذیری از اطرافیان، محیط، خانواده، آشنا نبودن با ضرورت حجاب اسلامی، احساس حقارت و... پوشش اسلامی ندارند باید نسبت به بالا بردن سطح آگاهی، تعمیق باورهای دینی و افزایش اعتماد به نفس و تلاش کرد و در مورد گروه سوم بهتر است از تأثیر در حفظ سلامت روحی زنان و نیز نقش به سزای آن در امنیت زنان و حفظ بنیان خانواده از زبان کارشناسان غربی و شرقی بر اساس پژوهش ها و تحقیقات انجام شده در زمینه روان شناس و جامعه شناسی سخن گفت. بنابراین در برنامه سازی بایستی هر سه گروه از مخاطبان را مدنظر داشت.

۱ــ۲. برخی راهکارهای پیشنهادی در گروه فیلم و سریال

اشاره

۱ــ۲. برخی راهکارهای پیشنهادی در گروه فیلم و سریال

در گروه فیلم و سریال و مجموعه های تلویزیونی توجه به موارد زیر می تواند در جهت گسترش فرهنگ شخصیت پردازی حجاب و عفاف مؤثر باشد:

شخصیت پردازی

شخصیت پردازی

ـ از آنجا که همه بی عفتی ها از نگاه های ناپاک و معنادار آغاز می شود قبل از تعلیم هر مسئله حتی حجاب باید کنترل نگاه را به جوانان آموخت و باید به موازات تعلیم حجاب به دختران، غیرت را به پسران تعلیم داد. متأسفانه در بعضی از فیلم ها ملاحظه می شود پسران یا پدرانی از روی تعصب های بی جا دختران را به شکل بسیار غیرمنطقی و گاه غیرانسانی محدود می کنند، در حالی که در فیلم های داستانی می توان تصویر زیبایی از غیرت و آثار مثبت آن ارائه کرد. مثلا در صحنه ای زیبا رفتار مدبرانه و منطقی یک پدرو برادر به تصویر کشیده شود که با آگاهی و حوصله و متانت و درک درست از واقعیت های اجتماعی و شناخت خصوصیات روانی فرزند یا خواهرشان، غیرت به خرج دهند و از دختران محافظت کنند. همچنین می توان مهار کردن نگاه و رعایت حیا در نگاه کردن و برخورد صحیح با نامحرم را به زیبایی برای قهرمانان جوان فیلم ها به تصویر کشید؛

ـ شخصیت پردازی مناسب از زنان محجبه ارائه شود؛ و کاراکترهای جوان و جذاب و جوان پسند و تحصیل کرده داستان پوشش اسلامی کامل داشته باشند؛

ـ از شخصیت پردازهای دست نیافتنی و آرمانی (زن باحجاب ماورایی و بدون علایق مادی و دنیوی) خودداری شود؛

ـ بهتر است در برنامه ها شأن و منزلت چادر به عنوان حجاب برتر رعایت شود و از چادر به عنوان پوشش کاراکترهای ایفاکننده نقش های منفی و حقیر مانند افرادی که دارای مشاغل پایین و نازل یا افراد مجرم و بزهکار استفاده نشود، مگر هنگامی که به تحقیر آن منجر نشود مثلاً وقتی

که نقش منفی، آشکارا از چادر سوء استفاده کند یا ناچار به استفاده از آن باشد و...؛

ـ الگوهای مناسب حجاب در سریال های مختلف، تکراری و خسته کننده و کلیشه ای نباشند همچنین نباید از نظر زیباشناختی و گرایش های فرهنگی جامعه نامناسب باشند؛

ـ بهتر است به جای استفاده از جذابیت های جنسی زنان، از جذابیت های عاطفی، عرفانی یا تربیتی آنان استفاده شود؛

ـ از نمایش رد و بدل شدن نگاه های مستقیم و عاشقانه بین دختر و پسر یا زن و شوهر همراه با موسیقی جذاب تأثیرگذار به خصوص در شخصیت های مثبت پرهیز شود؛

ـ رفتار و حرکات کاراکترهایی که دارای پوشش مناسب و شخصیت مثبت هستند، جلف و زننده نباشد؛

ـ رفتار، برخورد و حرکات زنان و مردان نامحرم در برخورد با یکدیگر نباید مروج عادی سازی این نوع ارتباط که با روح حیا و عفاف مغایرت دارد، باشد.

* پوشش و آرایش۱

* پوشش و آرایش(۱)

ـ از نمایش عروس با لباس تنگ و بدن نما به ویژه در اماکن عمومی و انظار مردم خودداری شود؛

ـ پوشش و نوع رفتار و سخن گفتن زنان هنگام روبه رو شدن با نامحرم تغییر کند. به عنوان مثال حجاب خود را تغییر داده یا حداقل آن

۱- برگرفته از کتاب «اهداف، محورها، اولویت ها و سیاست های تولید، تامین و پخش سال ۱۳۸۴».

را مرتب سازند تا بدین وسیله حساسیت زن مسلمان را نسبت به حجاب خویش یادآور شوند؛

ـ در سریال های تاریخی مربوط به زنان اهل بیت(ع) ترجیحا پوشش چادر برای زنان برجسته و مطرح مانند همسر یاران ائمه(ع) و... استفاده شود؛ (به پوشش هایی نظیر لباس های بلند عربی و روسری اکتفا نشود)

ـ در ضمن فیلم ها به تناسب داستان پوشش اسلامی از سوی کاراکترهای مثبت به طور مستقیم یا غیرمستقیم تشویق و تأیید شود؛

ـ از نمایش آرایش غلیظ و پوشش های نامناسب به عنوان نشانه های پیشرفت، تمدن و امروزی بودن پرهیز شود؛

ـ از نمایش بازیگران زن و مرد با لباس های تنگ و چسبان که موجب نشان دادن برجستگی های بدن آنها است، خودداری شود؛

ـ در طراحی پوشش بازیگران نباید از لباس های منقوش به آرم، تصویر نامتعارف، نوشته ها و نمادهای فرهنگی بیگانه، علائم فرقه های ضاله، گروه های منحرف، نمادها و علائم بازرگانی بدون دلیل برنامه ای خاص مانند نقش های منفی، استفاده شود؛

ـ حتی الامکان از نشان دادن مادران چادری در کنار دختران جوان غیرچادری اجتناب شود، مگر اینکه اقتضای خاص داستان و شخصیت پردازی چنین امری را ایجاب کند؛

ـ شایسته است از نمایش چهره زنان جوان و جذاب در نمای بزرگ و نزدیک جز در موارد ضروری که استفاده از جذابیت های ظاهری وی تلقی نشود خودداری شود؛

ـ تأکید بر نقش حجاب به ویژه چادر و ارزش و اهمیت خانم های محجبه در دید دیگران با تعریف و تمجید از حجاب و نجابت آنان

ص: ۴۴

می تواند به طور ضمنی در فیلم ها به خوبی طرح شود و تأثیر بیشتری از پیام های مستقیم داشته باشد؛

ـ از برخی پوشش های محلی و ملی که علاوه بر زیبایی و جذابیت، توجه به جذابیت جنسی زنان را کمرنگ می کند بجا و بنابر ضرورت داستان استفاده شود؛

ـ استفاده از پوشش چادر منحصر به اماکنی مانند زندان، قبرستان و... ـ که خاطرات بدی را از چادر در ذهن بجا می گذارد ـ نباشد؛

ـ از طراحی پوشش هایی که دارای تبرج و خودنمایی هستند خودداری شود؛

ـ از تنوع طلبی و مدگرایی مفرط در پوشش زنان (تغییر پوشش در هر سکانس بدون ضرورت) خودداری شود.

۲ـ۲. بحث کارشناسی

اشاره

۲ـ۲. بحث کارشناسی

زیر فصل ها

مهم ترین محورهای قابل بحث (موضوعات پیشنهادی)

ـ توصیه های اجرایی در برنامه های کارشناسی

مهم ترین محورهای قابل بحث (موضوعات پیشنهادی)

مهم ترین محورهای قابل بحث (موضوعات پیشنهادی)

ـ بیان اهداف شوم استعمارگران در ترویج فرهنگ برهنگی و تبیین آثار سوء فرهنگ برهنگی در جوامعی که در این زمینه از غرب پیروی کرده اند؛

ـ بیان فلسفه و ثمرات فردی و اجتماعی حجاب و عفاف و آثار سوء و مضرات بدحجابی یا بی حجابی در زمینه فردی، خانوادگی، اجتماعی؛

ـ بیان آثار سوء فرهنگ برهنگی در کشورهای اروپایی و امریکایی با استناد به آمارها و شواهد و مقالات و پژوهش های انجام شده در خارج از کشور؛

ـ بیان علل و آثار روان شناختی و اجتماعی تبرج و بدحجابی به گونه ای که ناهنجار بودن تبرج و بدحجابی به مانند یک

بیماری به خوبی

ص: ۴۵

آشکار شود و همچنین بیان عوامل و ریشه های روان شناختی و اجتماعی حجاب و عفاف؛

ــ بیان احکام شرعی حجاب همراه با مستندات قرآنی و روایی؛

ــ تبیین برخی آیات سوره نور و دیگر آیات و احادیث مربوط به پوشش مناسب برای قشرهای جوان و فرهیخته.

ــ تبیین علل و ریشه های شیوع بدحجابی در جامعه و نقش عوامل مختلف (خصوصا رسانه های بین المللی مثل اینترنت، ماهواره و...) در تضعیف حجاب و فرهنگ عفاف؛

ــ تبیین ارتباط حجاب و عفاف با اصول و باورهای اعتقادی؛

ــ تبیین مقام، کرامت و منزلت زن و لزوم ارضاء نیاز و میل به خودنمایی، خودآرایی در شکل و جهتی صحیح و سازنده؛

ــ بیان ریشه های تاریخی حجاب در ادیان و جوامع اصیل و...؛

ــ تحلیل حرکت رو به گسترش حجاب اسلامی در کشورهای اروپایی و بررسی علل و عوامل آن و نیز مقابله خصمانه دولت های اروپایی با رشد حجاب اسلامی؛

ــ تحریک احساسات مادران و غیرت پدران نسبت به رعایت پوشش مناسب و آگاهی دادن به والدین نسبت به نحوه برخورد صحیح و دوری از افراط و تفریط با فرزندان خود، در زمینه رعایت حجاب و عفاف در برنامه های مربوط به خانواده و برنامه های اجتماعی.

ــ توصیه های اجرایی در برنامه های کارشناسی

ــ توصیه های اجرایی در برنامه های کارشناسی

ــ چنان چه نکات ذیل در تولید برنامه های کارشناسی مورد توجه قرار گیرد، برنامه موفق تر خواهد بود.

ـ استفاده از کارشناسان خبره، صاحب نظر که با مسائل روز و شبهات جدید آشنا باشند بر غنا و پویایی بحث خواهد افزود؛ علاوه بر جلب مخاطبان بیشتر تأثیرات اجتماعی برنامه را بیشتر خواهد کرد.

ـ طرح نظرات مخالف و سؤالات مردمی در این زمینه و پاسخ گویی به آنها؛

ـ ارائه مطالب دقیق مستدل، و علمی و پرهیز از طرح مطالب سطحی و سلیقه ای؛

ـ بیان نظرات مثبت دانشمندان و سیاست مداران جهانی نسبت به پوشش اسلامی.

۳ـ۲. برنامه کودک و نوجوان

۳ـ۲. برنامه کودک و نوجوان

ـ احکام پوشش به شیوه جذاب در قالب کارتون، نمایش عروسکی، سرودهای جذاب داستانی های شیرین و بازی های کودکانه آموزش داده شود؛

ـ شایسته است مجریان زن که مجری برنامه های زنده و شاد سیما هستند و نزد کودکان دارای محبوبیت می باشند از چادر استفاده کنند و یا از پوشش چادر با احترام یاد کنند؛ همچنین مجریان محبوب برنامه کودک و نوجوان با زبانی ساده به بحث حجاب و لزوم آن اشاره کنند؛ یا در گفت وگو با کودکان و نوجوانانی که پوشش اسلامی دارند، این نحوه پوشش آنان را تشویق کنند.

ـ بهتر است موضوع به تکلیف رسیدن دختران و ملزم شدن به حجاب اسلامی در قالبی زیبا سوژه برنامه قرار گیرد؛

ـ بهتر است پیام های مربوط به حجاب توسط خود کودکان با زبان شیرین مطرح شود؛

ـ در برنـامه هـا و وله هـایی که برای برنـامه کودک و نوجوان سـاخته می شود از تصـاویر کودکـان باحجـاب در حال بازی و شادی و خنده استفاده شود؛

ـ بایستی تمهیداتی به کار گرفته شود تا کودکان و نوجوانانی که در برنامه حضور پیدا می کنند، خصوصا دخترانی که به سن تکلیف یا حدود آن می رسند از پوشش مناسبی برخوردار باشند؛

ـ در مصاحبه با نوجوانان، موضوعات جالبی نظیر: «اولین روزی که با حجاب شدم و...» مطرح شود؛

ـ مسابقـات متنوع بـا موضوع پوشـش اسـلامی: ماننـد مسابقـات هنری (نقاشـی، طراحی شـعر...) مسابقه احکام پوشـش، حفظ احادیث حجاب، کتابخوانی، خاطره نویسی و... برگزار شود؛

ـ منـاسب است در برنامه ها خصوصا برنامه های نمایشـی مـدل ها و الگوهای کامل، جـذاب و باحجاب به منظور اقناع روحیه پرنشاط و تنوع طلب کودکان و نوجوانان معرفی شود.

۴ـ۲. گزارش و خبر

۴ـ۲. گزارش و خبر

* مصاحبه و گفت وگو با:

ـ افرادی که از واقعه کشف حجاب در ایران، اطلاعات جالب و شنیدنی دارند؛

ـ مسئولین و دست اندرکاران نظام اسلامی و اینکه چه اقداماتی برای گسترش عفاف و حجاب در سطح جامعه انجام داده می دهند؛

ـ جوانانی که به جرم فساد اخلاقی در ندامتگاه ها به سر می برند و شروع و یا علت انحراف آنها بی عفتی بوده است.

ـ تهیه گزارش از زنان خارجی مسلمان و محجبه به ویژه زنان جوان.

ـ در اخبـار فرهنگی نیز می توان برخی از بیانـات جدیـد و منـاسب متفکرین و نخبگان جهان را در ارتباط با اهمیت حجاب و عفاف و نقش آن در پیشگیری از جرائم و ناهنجاری ها بیان کرد.

ـ می توان تحلیلی گزارش گونه از ناهنجاری های اجتماعی و نقش بی حجابی در پیدایش آن در تحلیل های بعد از خبر ارائه کرد؛

ـ انعکـاس مستمر اخبار مربوط به گرایش رو به رشـد زنان جهان به اسـلام و حجاب اسـلامی و شـرح مبارزه آنها برای حفظ حجاب مناسب است.

ص: ۴۹

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹